

Kostas Asimakópulos: *Ljubezen v času vojne*. Ljubljana: Vodnikova založba in KUD Sodobnost International, 2004.

Kostas Asimakópulos, grški pisatelj, režiser in dramatik, ki se v svojih delih loteva večinoma zgodovinskih tem, je pri nas še razmeroma neznan, čeprav sodi med najboljše živeče grške pisatelje. *Ljubezen v času vojne* je prvi od njegovih romanov, ki ga dobivamo v slovenskem prevodu. Asimakópulos, rojen leta 1936, čigar literarna dela so doslej doživela prevode v okrog dvajset jezikov, je kot pisatelj in dramatik izrazito cenjen predvsem v sredozemskih in vzhodnoevropskih državah, čeprav so bila njegova dela, poleg romanov predvsem nekateri med njegovimi filmi, deležna upoštevanja vredne pozornosti tudi širše.

Ustvarjalčev opus je dokaj obsežen, rdeči niti pa sta predvsem prepletanje zgodovinskih okoliščin z nespremenljivimi občečloveškimi vzgibi ter odnos med izkušnjo sveta skozi oči posameznika ter tisto skozi širši pogled, ki ga zaznamuje življenje v skupnosti. Vse te prvine so zelo neposredno izražene v pričujoči pripovedi o življenju neke grške družine v Atenah in na otoku Skirosu med 2. svetovno vojno. Delo je napisano v prvi osebi in, vsaj glede na intenzivnost, s katero se je avtor vživel v glavnega junaka in pripovedovalca romana, dečka Kostisa, ki obenem pripada isti generaciji kot on, močno nakazuje, da po vsej verjetnosti vsebuje tudi avtobiografske prvine.

Kostis s svojo družino, dva brata, sestra, oče, mati in teta, živi v Atenah, v bližini griča, na katerem nad mestom stoji Akropola, na otok Skiros, kjer živi njegov ded, pa odhajajo v času poletnih šolskih počitnic. Otroci se v svojem prostem času z vrstniki igrajo na ulicah. Ko v njihova življenja nenadoma vdre vojna, se, vsaj sprva, ne spremeni toliko sam življenjski tok, kolikor se postopoma vse bolj spreminja njihovo doživetje sveta.

Osrednji motiv romana, ki vse razsežnosti zgodbe povezuje v sklenjeno celoto, je natanko to, kar sporoča njegov naslov, torej *Ljubezen v času vojne*. Ljubezen kot občečloveška kategorija se

v času vojne razodeva drugače kot v času miru – slednje je dejstvo, ki ga Asimakópulos na 189 straneh romana prepričljivo in plastično ponazori. Večino dejanj njegovih junakov skozi pogled pripovedovalca namreč določata njihova izkušnja in dojemanje ljubezni v najširšem pomenu: konvencionalne poglede na ljubezen, kakršna povezuje med seboj družinske člane, prijateljstvo med vrstniki, ljubezen med moškim in žensko, ljubezen do domovine in vrednot, ki jih predstavlja, kot tudi drugačne, z ekstremnimi vojnimi okoliščinami, pa tudi z osebnostnimi potezami določene, večkrat bizarne ali celo okrutne različice nekakšnih izkrivljenih, razčlovečenih ljubezni, ki jim v običajnem "stanju sveta" ne priznavamo, da imajo kaj opraviti z ljubeznijo.

Vendar pa so vojne okoliščine povsem drugačne kot tiste v času miru. Avtor bralca že takoj pahne neposredno v njihovo brutalnost. Roman se začne takole: "Svoboda ... je napisal Jankos s krvjo na zid. Pred tem se je sklonil in pobral s prstom z asfalta kri, ki je kapljala z nemških tovornjakov." Spomini na to, kako se je vojna začela, se v pripovedi pojavijo šele nekoliko pozneje. Skozi Kostísove oči se vojna začne s sireni, ki zaznamujejo splošni preplah, in se nadaljuje s časopisnimi poročili o bojih med okupatorsko italijansko vojsko in grškim odporničkim gibanjem, o postopnih zmagah Grkov in porazih Italijanov, upanju in zanosu, ki sta jih spremljala. Slednjič pa se začetno obdobje vojne nepričakovano sklone s porazom, ko se v boje vmešajo še Nemci. Od tega trenutka naprej začne življenja in dejanja protagonistov barvati brezup in pojmovanja vrednot, kot so mir, svoboda in naposled tudi ljubezen, ki vse bolj postajajo osrednja os, okrog katere se začne vrteti upanje in s tem tudi vsakdanje življenje družine, se kmalu počasi, a zanesljivo začno spreminjati. Vendar se medtem zgodi še marsikaj drugega, kar bo njihova življenja zaznamovalo za vselej.

Medtem ko oče začne sodelovati z odporničkim gibanjem, ko družina pred nacisti skriva novozelandskega vojaka Alberta in ko sosesko vse bolj zaznamujejo smrti bližnjih, vesplošno pomanjkanje in preganjanje Židov, se nad družino zgrne še dvojna osebna tragedija; za levkemijo zbolí Kostísova sestra Erató, nepričakovano pa umre tudi teta Zofija. Ob teh dogodkih v prvem delu knjige se pogledi na svet, in s tem tudi na ljubezen, začno spreminjati. Tako se na primer Erató, čeprav ji je komaj kakih dvanajst let, odloči, da bo pred smrtjo izkusila spolnost z Albertom, neka vdova sprejme pod svojo streho mlad židovski par in v zameno od moškega zahteva spolne usluge, na Skirosu pa se nemški upravitelj otoka začne zanimati za mlado in lepo Migdalijo, ki jo njeni domači začno skrivati pred njim.

Po smrti Erató se družina, z izjemo očeta, ki ostane v Atenah, začasno umakne na Skiros, kjer je življenje navidez mirnejše. Kostís se spoprijatelji z Vangélisom, drznim mladeničem, ki je eden od stebrov odporničkega gibanja na otoku, ter začne z njim spoznavati skrivnostni svet otoka in morja. Vendar pa čas tragedij tudi na otoku ni daleč in se začne, ko upravitelj otoka v zameno za življenja talcev izsili, da mu izroče lepo Migdalijo, sicer Vangélisovo izbranko. Kostísov ded, nekdanji vaški učitelj, tedaj izreče modre besede, ki postanejo

osrednje sporočilo romana: Človekova usoda je zgolj en val v neskončnem morju in morja ne kaže soditi po njem.

Vendar pa je takšno dojetanje, kot se izkaže v romanu, ki v svojem sklepnem delu na kratko, a sugestivno povzame še usodo Kostísove generacije, ki jo je najprej zaznamovala 2. svetovna vojna, pozneje pa še drugi, podobno tragični dogodki v razburkani grški zgodovini druge polovice 20. stoletja, posamezniku težko sprejeti kot veljavno življenjsko vodilo, ki bi ga odrešilo teže travmatičnih izkušenj. To dokazujejo usode večine protagonistov: Vangélisa, ki ne more sprejeti, da je Migdalijá sprejela svojo žrtvovanje kot dejstvo in postala okupatorjeva ljubica, in se poroči z drugo, pozneje pa umre v samomorilskem napadu na nemški čoln; Migdalije, ki jo upravitelj otoka ob koncu vojne zapusti z dvema hčerkama in se vrne k svoji družini; Migdalijinega brata, ki se zaradi sovraštva do svojih nečakinj, ti namreč posebljata sramoto njegove družine in vsega otoka, naposled izseli v tujino, ter Migdalijinih hčera, ki se kljub zavračanju otočanov z materjo naselita v hiši starih staršev. Kljub temu, da je posameznikom to težko dojeti, je tako vojna vendarle porodila nove oblike ljubezni.

To sporočilo nemara najbolje poseblja ena izmed številnih stranskih zgodb, zgodba vdove Marthe, ki je dejanski vrhunec romana. Martha, mati Kostísovega prijatelja Mihalisa, je v vojni izgubila starejšega sina, a je zaradi sočutja rešila življenje italijanskemu vojaku Salvatoreju. Slednji postane njen rešitelj in obenem njen novi sin, ki, medtem ko se Mihalis veliko pozneje vplete v neko goljufijo in propade, ostane v Grčiji in se poroči. Njegova družina srečno živi pri Marthi vse do konca njenega življenja.

Ljubezen v času vojne je tako roman, ki z navidez zelo preprostim in šele proti koncu razmeroma očitno poglobljenim slogom prepričljivo upodobi preplet številnih, med seboj različnih usod, neizbrisno zaznamovanih z vojno. Podoba sveta skozi oči generacije, ki je, tako kot avtor, tisti čas doživela, verjetno najbolje določa pojmovanje ljubezni, kakršnega si je ustvarila v razmerah, ki so, vsaj tistim, ki so v njih živeli, porušile številne romantične ideale – in v slednjem se razodevata tudi avtorska moč in izvirnost romana.